

ACC. N:R M. 14416: 1-22.

Landskap: *Skåne* Upptecknare: *O. W. Möller, Löberöd*
Härad: *Färs ö. Frösta* Berättare: *" " " "*
Socken: *Dir. socknar* Berättarens yrke: *f. d. lantbr.*
Uppteckningsår: *1958* Född år *1872 i Hvarlösa*

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Gudstjänst och nattvardsgång s. 1-22 m. m. LUF 107.

Ja, man sade ju att prästen talade eller
predikade från Predikstolen och att han
Mässas för Alltiet. Wespers Skörde och
Tacksägelsegudstjänster m. fl. På 1800-talet
hölls Nattvardsgång även utan gudstjänst
Numera mätt i förening med gudstjänst
i Västerstads församling som jag tillhört i
fyrtio år är det särskilt en krokryggig
gumma som kom varje söndag till kyrkan
han var det var gudstjänsten Han hade
långt att gå men försummade aldrig.
Kyrkostunden heter då Berlin. Ja många
andra särskilt äldre, voro flitiga kyrk-
besökare då. Förentone Västerstad hade Präst
en ävens Östra by kyrka att predika i.
Då predikade han kl. 10 i V. och 2 i Ö.
kyrka. Årsta söndag kl. 10 i Ö. och 2 i V.
Vid de gudstjänsterna som hölls Juledagen

var kyrkorna fyllda så många fringo
st. Ja, även Påskdagen. Då såg man
så ofta Militär i uniform som var he-
ma på Permission. På somliga lantgår-
dar giftnades husbond med sina anstäl-
da till bevisade gudstjänster. När det var
en ny präst som skulle tala även i
annexkyrkan blev det gott om åhör-
are. Jag kommer särskilt i hög när
Högsröds församling skulle välja
ny kyrkoherde efter Öerman som de
avstigit. Som det då var en Frikyrko
präst som hade sökt det var det särskilt
de Frikyrkliga som voro de som valde,
kommer han hette Strandell. Det var
i 1920 året. De fyra Pöndagarerna var
det för i tiden brukligt att bevisa guds-
tjänsten. Då skulle såväl kvinnliga
som manliga

Kyrkbesök. vara storklädda liksom
till Jul. Påsk o Tackbägersdagen eller
fjärde Söndagen den 12 Oktober Rång-
fredag m. fl. Färdin till kyrkan fick
ske antingen gående eller efter häst
o vagn. Lärskilda kyrkskjutsar an-
vändes efter överenskomelse då de som
icke hade hästar själva fingo åka och
då de som arbetade hos skjutsöparen.
Kyrkstigar togs för att slippa gå längre
väg än nödvändigt. Dessa kunde ibland
tas över en klövervall eller ny sådd åker
eller väng och varo då icke gärna belö-
na av ägaren. De som kom i god tid till kyr-
kan brukade att stå utanför och samtala
om ett och annat. Och isynnerhet de som
vorde de kommunala eller kyrkliga som
skulle dyftas efter gudsgästens sked.

Ja, dom stod naturligtvis i grupper och
liksom ville höra varandras åsikter om
ett och annat. Dels om det kommunala
dels om var och ens vardagliga göromål.
Någon krog eller servering fanns inte
närvara i närheten av Västerstads kyr-
ka. Det är den jag nu berör. Under min
länga tid där var det alltid ordning o reda.
Men på Wisselgrens tid där som kyrkoher-
de kom somliga till gudstjänsten spritpå-
verkade. Det var då ett bränneri alldeles
invid gamla kyrkan som nu är restaurerat
för att vara ett minne för eftervärlden.
Den nya kyrkan byggdes år 1877. Jag hö-
de gamla tala om att en brännvinsplanta
hade dom flesta med sig på den tiden.
Ja det var ju alltid någon bekant invid kyrkan
som bjöd på kaffe och då hade man brännvin
så kallat kyrkakaffe. Själva.

Man gick vanligtvis in i kyrkan när sam-
ringning skedde och då lyfte en del på hatt
eller mössa. Denne sed har nu försvunnit
ja för länge sedan. När dom äldre kom in
så böjde de sig ner o bad en bön där man
ej till nu. Kyrksuperen före var det samma
som kyrkskaffe nu. Ja nu för tiden ser man
sällan någon onykter kyrkesökare som väl
är. De komma förrent uppfattas inte något
vidare, det bör vara förlätligt. Bland en be-
sökare gick in efter vass o ens bekräftade
dom som var i tjänst hos ett st. "Herrskap"
De hade ju särskilda bäcker som voro stäpade
i sitt eget rygg. I Övedskloster kyrka är
ett särskilt sidorom för "Barnblomma".
Inget oväsen efter gudstjänsten har mig velat
ligt förkommit och om så skulle det var
det Ringaren eller dödgävarn nu Kyrkorätt-
mästaren

År 1886 talat då jag gick o läste i Håstösa
 vore bänkarne numrerade och då brukar
 de kyrkobesökarna sitta i de bänkrum-
 men de tillhörde enl. Stållts num. Sam-
 maledes i Vombs kyrka Öveds Östraby
 och Västersteds kyrkor. Jag såg ingen av de
 bögre vara för mer än sina underlydan-
 se vid gudstjänsterna. De sutta alla en-
 däckliga. Inte i kyrkan men väl på en
 gästgivargård eller der som var lösgående
 hundar togo de pistolen med sig. Kvinn-
 bonaderna togs med in och lades i bänken
 numera är det brukar att hänga på. De kvin-
 liga behöll dom på sig och såväl män som
 kvinnor behöll ytterkläderne på. Som det i
 Vombs kyrka inte var eldstad på kyrko-
 herden Ströms tid i slutet på 1800 hade han
 till åhörarna att behölla kvinnbonaderna
 på

Strömmen behöll mössan på när det var
kallt när han predikade men ej när
han mässade för bletet. Ja i vissa
vinterdagar fick man frysa om fötterna
i de kyrkor som inte voro uppvärmda.
Andakten blev ju inte så den borde vara
när man hörde buller från fötterna som
dom fick hålla i rörelse. Kryddväxter be-
stående av Salvia Smbröte och Lavender
boro de näst brukliga men endast av
de gamla kvinnorna. Den traditionella
näsduken ovanpå, salmboken jämte "örta-
boken" av ovan nämnda växter. Där vilade
de för övrigt en sällan andakt över dem
som leuro dessa. Vissa karameller eller
Apelsiner. To go de med sig om de hade små-
barn med i kyrkan. Vissa stövande seppor.
Träden förkommo ej i de kyrkor som jag be-
vistade

Juldagen var kyrkorna prydda med
den traditionella granen med kvistar
derav instuckna här & där. Tassande blom-
mar på Altaret och Predikstol samt natur-
ligt vis i de primitiva ljuskronor som
var på den tiden av trä, var det ljus.
På bänkarna var det levande ljus här &
var men belysningens blev svag men
folket visste ej av annat uti så långt
på den tiden. Stora Stearnejus på
Altaret och små i granen och de vilka
de en viss andakt ända utan elektriska
Ljuskronor. Dessa dekorationer stodo så
hela helgen och voro ungefär liknande vid
dom andra högtiderna, utan att granen ut-
fanns då. Ljusen till kyrkan anskaffades
i samråd med prästen av kyrkordens
Ja förböner för kyrka brukar prästen läsa

Ännåfall såg man förr i kyrkorna men
sedan har man försvunnit. Numera en-
dast en lutning framåt. Horstekenbrä
har väl endast av katolikerna. Förranling
en reste sig upp när salmen Lina Gud
i Himmelrik samt rista verserna av vissa
mura, ledande salmen. Begravningsgäst-
erna sutta förr i kyrkorna under begrav-
ningsceremonierna. Ja i gamla tider bruk-
ade somliga präster att fästa och slå i
Predikstolen samt böja sig på tårna vid
vissa ord. Somliga togo ett tag i Manteln
liksom en vana. En vit duk i handen
har jag sett men det var av en katolik-
prest och dom brukar väl det. Numera
är det bara när prästen utdelar Väll-
varden och till att torpa kalken med
Förr i tiden när kyrkorna ej var upp-

Vårn da jorde prästen en kortare pre-
dikan Innan var det i vanliga fall
en timma o. trettio min. I gamla tid-
der var det ju inte Orgel i alla kyrkor
men där var en s.k. Kyrksångre som jäm-
te några andra inom församlingen som
var inövade som hjälpte honom att
sjunga. Orgel i en kyrka blev beten högt
uppskattat av församlingen i synnerhet
om sången var bättre. Ja, för sjöng och
spelades psalmer och mera långslagna
de än nu det var då mera andakt tyckte
man. Det dom kvinnliga och manliga
sjönga var sitt och sitt. Ja det var jag
hört men det var då från läktaren
och utan Orgelspel och var långfredag
Psalm 93. Läktaren kallades ju den
upphöjda del i kyrkan där sång o. musik.

Walden

Förbiggits ifrån och der Arfveln sedan
blev placerad. Jag minns särskilt en flä-
ka som sjöng ~~sjöng~~ mycket häfligt i den
sångkör där jag medverkade i på 1890-talet
i Västerstad kyrka. Hon kunde sade hon
icke ändra sin röst. Vid julen sjöngs ju
den annu gällande Nr 55. 56. m. fl.
Gella och Fiol m. Psalmmodikou för. För-
bör. Läste prästen vanligtvis för dem
som var mycket sjuka. Att de voro mera
verksamma i vissa kyrkor kan jag ej höit
någon säga. Vid Tungörelser Tackpägelser
och andra uppläsningar stannade de man-
liga åkärarna kvar. Vid lysningar till äk-
terskap eller dödsfall även kvinnorna och
lysnade uppmärksamt på. De sade då
ja de kan vara på tiden att de gifter sig
nu när de gått i så många år o sällskapet

Ja, att somliga präster visade manna-
måls för olika döda fattiga o rika hörde
man ju ofta. Kollekten upptogs vanligt
vis med flör i medio på 1800 talit. Hu-
mera även med bössa vid utgången
samt i en skål vid altaret. Det kom-
mer vanligtvis måst i skålen även sed-
lar. I somliga kyrkor togs upp medel
till prästen genom lister som kunde cir-
kulerat omkring. Kyrkovärden brukade
gå med flåven och bönjate i de främ-
re bänkraderna först vid den manliga
sidan. De kvinnliga och manliga
sattas icke tillrämmen för i tidern.
Om så skedde togs detta som en omora-
lisk gärning. Men denna sed försvann
då det hände att två nygifta gick in i
den kvinnliga bänkraden. Take i manliga

All Prästen Klokarum eller Skokkåra-
ren kallat förhöj över predikan känn
jag inte till. Jag har förfrågat mig av
äldre men de kommer inte ihåg något
sådant. Utgåendet av kyrkan gick så till
dom som hade barn med sig hade den
gående före sig. Herrerapen kom före
sina underlydare annars huir som kallat
ledan skynade sig var och en hurr
till sitt eget utan när dom blev bjudna
på Hyskaffe hos någon bekant. Detta
är sedan på landet även nu. När det var
kyrkoräds överläggning sade prästen att
de skulle samlas i sakrestion efter
gudstjänstens slut. Var det en handels-
bod vid kyrkan gick dom in och handla
även en söndag då. Prästen höll ibland gud-
stjänst hos någon men var då särskilt

ombedd av någon religiös person.
Det kom då folk även från andra håll
Något särskilt gästbord var det inte utan
de fink Kaffe med hembakat bröd o kak-
or till icke sprit i någon form. Värdin-
nan o värdin togo emot gästerna.
Matvård emottogs minst en gång var-
je månad i sammanband oftare med guds-
tjänsten. Pålysning dertill föregående
Söndag. I familjer där någon flicka eller
pojke blivit konfirmerad och därefter
skulle begå matvården gick vanligtvis
deras föräldrar även till matvården.
Annars gick dom när som bäst utan
som jag vet att det betydde något. Hus-
bondefolket och deras tjänare samt un-
derlybände torpare gick var för sig och
när det passade dem själv bäst.

I dessa församlingar, som jag känner
till och skriver om förekom det aldrig
att inget kom. Det var ju så att icke
åta något vidare men för dom som urtekte
hårdt gick ändtligen en bra Klappfrukt
innan dom gick eller ködde till kyrkan.
Uteslängning från Vattwarden försam
icke, det jag vet. De som voro brattsi-
ga förstod själva att inte anmäla sig.
Lå pass mycket fingo barnen i skolan
lära sig för i töen som väl var. De
som voro s. k. Troende skickade efter
prästen för att få Vattwarden på sjuk-
bädd. Vattwardsvinet som vanligtvis
var "Malaga" kallades Kristi Blod och
Oblaterna Kristi Lökamens för i tid.
en liksom nu. Att någon fick vinet i
Kalkens för var väl icke förekommit

Ja, somliga rättrogna gifta par ville
ha Nattevarden båda när den ene av
dom var döds sjuk. Det överblivna mi-
net och Oblatte ställdes in i ett skåp
i Sakartian. På somliga hänsliga
gäster verkade Nattevarden begärande
lungnande och liksom beliggjorde på
andra utan alls någon ursäkt. Några
Gulletter eller pennningar vid anmäl-
ning till Nattevarden begärande förekom
så vill jag vet icke för. Skriftermål
före gudstjänst men väl efter i förening
med Nattevarden förekom. Numera kan
man dock anmäla sig före måran som
na söndag som det är nattevardsgång.
Det fasta & väl Bereda sig var nog till
det yttre. Men värdig och väl beredd var
blott den a. s. v. Ja det var för på 1800

De som togo Vattvarldens begående allvare-
ligare läste några böcker både före och efter.
Den Personliga smyggheten bestod så
vitt jag vet. De vara renrakad och tvättad
naturligtvis och hava snygga mörka klä-
der. Nu kommer dom ännu i ljusare
klänningar och kostymer. Helgdags-
kläder soro alltid mörka Frack eller
Kavaj. Prästen var ju alltid svartklädd.
Man hade vanligtvis Vårduk i handen
och alltid vit sådm. I Västersteds gamla
kyrka som är nu bara ytteromurar men
Restaurerade. var jag i fjol sommar
der på Guds tjänst. Men nattvardsgång
begås inte där. Ringning på en liten klocka
har ej förekommit i de kyrkor som
jag besökt. Men det kan ju nog vara
möjligt i vissa för att bli uppmärksam
me

De som skulle begå Vattvarden brukade gå in i främre bänkarna. Lå gick dom fram till Ellaret efter att ha tagit av sig ytterkläder. De äldre gick först sedan ungdomen. Benämning var så borrl. Ja det var på och så många bord som gick till Vattvarden i dag. Det inget trängsel var det utan stilla andakt var det i gamla tider över de som begingo Vattvarden vid Stötaringen. I Medior av 1800 talet var det tal om att inte utdela Vattvarden från en och samma Bågar-Halk. Detta var ju för den på den tiden rådande T.B.G. sjukdomen. Ja det var minns jag L.O. an. före på Riksdagen Men det förföll så der i den då framsättade motionen. Sedan var det en som föreslog att var man själv skulle ha en bädd med sig.

Några hemliga Troukonster vid Vekboards-
gång har jag icke hört av. det har kanske
förekommit förr i äldre tider. Niga eller
Buga förekom som ett tack till Plårten
ja efter hemkonsten företog man sig
bara med de nödvändigaste hemsyss-
lorna. Det var ju på lantbruket med
att fodra och vatta djuren eller det som
icke utan våra kan uppskjutas som det
står i Martin Luthers lilla katekes.
Ja, den borde återkomma i Skolorna igen
dock med uteläring av de många för-
barnen vill samma språket fast de för-
ståa ju innebörden av Buden. Någon sär-
skild träning vid hemkonsten har jag
icke hört av. Somliga benämnde det den
sista "Smøjelsen" då de sjuka finga Kall-
varden då det var nära slutet med dem.

Allt vissa personer själva köpte fattvård.
Men i den tron att det skulle vara hel-
begräddagörande vet jag inte om eller har
hört andra berättat om. Prästen använde
Balken som tillhörde kyrkan vill dessa
tillfällena några andra känd vet jag inte
att han medförde. Ja viett var folket
mycket vidskepliga på 1800 talet men
jag har förtrott mig av flera personer
innan jag började att besvara denna
Frågelista. De svarar att dom mins in-
te mågot. Men de tror jag inte varit in-
traserade nog. Lomliga hör och ser men
men vet inget ändå. Ja nu har jag för-
sökt att besvara Frågelistan så godt jag
kan men som de av mig tillfrågad inte
minns fast dom var i 80 års ålder. Sär jag
själv vara berättare & uppskrivare.

Som OWM Lillhört Västerstads försam-
ling i 41 år vill jag derom omnämna
skilda några händelser. Den gamla
kyrkan som nu är väl restaurerad
d. v. s. Yttermurarna. Kallades för den
"Wisselgrenska". Den var i bruk år 1880 då
jag var där på "Passionsgudstjänst" av
kyrkoherde Brnilon som då var kyrko-
herde i Västerstads & Östraby församlingar.
Den nya byggdes som jag förut nämnt år
1877. Ja i sammanhang med Brnilon
vill jag här berätta om en examen som
han förtäade i Brunnstors skola i Ö försam-
ling där jag då gick. Det blev inmanläs-
ning stora läseboken och om faderen
som hade 7 pojkar o. s. v. Det var brukligt att
två som skulle läsa inman till stod rygg
o höll i boken. Den flickan som då läste

hade Fadern. Mäster sade då Fadern
med akent över e. Amilon sade då vad
säger U. flickan läser ju rätt. Vej sade
Mäster att hela ju Fadern. Amilon bleo
nu rasande. Mäster blev röd som en
Pion ja det blev en examen som jag ikke
glömmer. Nu fick U. igen det han för
tyände. Han hade fört slagit med båda
dessa flickor i bänken vid samma läs
ning fört. Han var mycket häftig och
en kraftig man. Men han hade ju en
60 barn att undervisa med små & stora
examen hölls på den tiden i medio i
April för den skulle en del barn gå i
tjänst som bokpojkar eller barnflickor.
På den tiden fick barn läsa sig att ar-
beta och det var nyttigt för dem att
komma ut och se hur det var utom i
hemmet